

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 3 փետրվարի

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԵՏԻ ՈՒՋԵՒ

Հակառակած զորոյնքերն ու կռահողները դադարեցին: Յայտարարեց, վերջապէս, որ Տաւրիկեան պալատի դռները պիտի բացուին փետրվարի 9-ին: Ամիսներէ ընթացքով վիճում էին բացման կողմնակիցներն ու հակառակորդները: Այդպէս է դեռ մեր երանելի աշխարհում: ամենատարբեր, ամենաանյայտ անհրաժեշտութիւններէ շուրջն անգամ տեղում են անվերջ վիճաբանութիւններ... Երբեք չեն ազատուած պաշտպանողական միջնորդը դեռ կանգուն է իր յամառ դիմադրութեամբ, իր անողորմ քննադատութիւններով: Արեւմուտքում վաղուց լուծւած, տարբերակնացած ճշմարտութիւն է, որ այսպիսի ծանր տագնապներէ ընթացքով ժողովրդական ներկայացուցիչները չի կարող մնալ ցիր ու ցան, կրաւորական հանգիստանալի դերում, այլ պէտք է կանգնած մնալ իր գինարարական դիրքի վրայ, ղեկավարել թիկունքի հակառակական աշխատանքը, զործարքէ իր մշտնջենաւոր կոնտրոլը, մերկացնել բիւրօկրատական մարմիններէ վրիպումներն ու զեղծումները և չուզէ, ներշնչել, քաջալերել...

Մեզ մօտ դեռ հազիւ է ամիսներով վիճաբանել այդպիսի պատուականներէ մասին:

Վերին շրջաններում յամառօրէն դիմադրում էին:

Սակայն, դժգոհութիւնը խտացած էր լայն խաւերի մէջ այդ մարդու դէմ և անխուսափելիօրէն պէտք է պայթէր Դումայի առաջին իսկ նիստի մէջ: Ուստի և բարեւոյ համարեցին հրաժարեցնել անյարմար բիւրօկրատին:

Սփոփիչ ապաւորութիւն արու այդ հրաժարականը բոլորի վրայ, գործունակութիւն արտայայտեցին անգամ դաշնակից պետութիւնները: Դիմադրողները, Անգլիայի—պաշտօնական ներկայացուցիչները Պետրօգրադում, ծափահարելով Դումայի բացումը և շնորհակալութիւններով թղթակցեցին առջև պարլամենտական հսկողութեան անհաշիւ բարիքները իրենց սեփական երկրներում: Նրանք գիտէին, թէ որքան մեղքեր կան բարդած Չորրորդ Դումայի խնդիր վրայ, թէ որքան նա կարող էր ուժեղացնել հայրենիքի ռազմական դիրքերը, նպաստաւորել յաղթանակը, եթէ ունենար հայրենասիրական պարտքի գիտակցումը...

Այժմ «նոր կուրս» է... Ի դէմս Շտրեմբերի, Շատերն են ըստաւորում սրտատրոփ նրա առաջին ծեսերին: Շատերն արդէն յուսադրւած են նրա մի քանի «ստանադարական» խօսքերից ու խոստումներին: Նոր պրէմիերը ճառ խօսեց արդարադատութեան միաստորութեան մէջ և շատագոյնց 60-ական թվականների ռեֆորմի ոգին: Այդքան էլ բաւական է՝ լատենտներին յուսադրելու, ոգևորելու համար: Տեսնե՛ք սակայն Quia vivra verba. Յոռետեսները պնդում են, որ Շտրեմբերը Գորեմկինի երկրորդ անունն է:

Երբ ընտանեկանը, քաղաքացիական պալատը անշարժացնելու համար անհաշիւ ինքնակաշիւք իր բնակարանում, տոնակները մի քանի ժամում իրար ձեռքից խլելով, քաղաքային ակումբի նորաշէն մէջ դաշինք անկապող կղաւ ներս ընդունելու բոլոր լսել ցանկացողներին, չնայած ընդամենը անկապող ակումբներին, Նոր պրէմիերը ճառ խօսեց արդարադատութեան միաստորութեան մէջ և շատագոյնց 60-ական թվականների ռեֆորմի ոգին: Այդքան էլ բաւական է՝ լատենտներին յուսադրելու, ոգևորելու համար: Տեսնե՛ք սակայն Quia vivra verba. Յոռետեսները պնդում են, որ Շտրեմբերը Գորեմկինի երկրորդ անունն է:

Երբ ընտանեկանը, քաղաքացիական պալատը անշարժացնելու համար անհաշիւ ինքնակաշիւք իր բնակարանում, տոնակները մի քանի ժամում իրար ձեռքից խլելով, քաղաքային ակումբի նորաշէն մէջ դաշինք անկապող կղաւ ներս ընդունելու բոլոր լսել ցանկացողներին, չնայած ընդամենը անկապող ակումբներին, Նոր պրէմիերը ճառ խօսեց արդարադատութեան միաստորութեան մէջ և շատագոյնց 60-ական թվականների ռեֆորմի ոգին: Այդքան էլ բաւական է՝ լատենտներին յուսադրելու, ոգևորելու համար: Տեսնե՛ք սակայն Quia vivra verba. Յոռետեսները պնդում են, որ Շտրեմբերը Գորեմկինի երկրորդ անունն է:

յայտնելով, որ պարսից կառավարութիւնը ռուսական զինուորներին հետ բաժնեկական սերտ յարաբերութիւններ չէր մէջ է, հրամայել է նրանց կառավարութեան քաղաքականութեան հետ տեսնել:

Առանձնապէս Սովետ-Գորեմկին և Ղազարապետ խառն կարգադրւած է աշխարհի Շիրակի փոխ-նահանգապետ Ղազարապետի և յարմարութիւններ ստեղծել նրա քաղաք վերադարձը: Երբեք չէր համարուում Շիրակը ներկայումս գտնուում է ապստամբ ժողովրդականութեան տակ: Սրանք գերազանց ուշադրելով դիմադրողական աշխատանքով Ղազարապետի էր տեսնել և այժմ նոր ուժեր է կազմակերպում իր հակառակորդներից վրէժ լուծելու համար: Ղազարապետ Շիրակ վերադարձնելու աշխույժ մղումով ցեղապետներին արած հրահանգը անուղղակի կերպով Շիրակի ապստամբներին զսպելու օգնել պիտի հասնէ:

Ռուսական զինուորական գիտությունների հետ բարեկամական սերտ յարաբերութիւններ ունենալու մասին՝ նորիսկ Շահն էլ և հետագիւրջ Սպանիան հոգևորականութեան, հրամայելով նրան իր գործունէութիւնն էլ համապատասխանել այդ ուղղութեան:

Նոր ուժերի շարժմանը մասնակցելուց հետո պահելու ուղղութեամբ կառավարութեան աշխատանքները մէջ կարելի է մասնանշել այն մի քանի հետադիւրսներ, որ տեսնել են վաղի Փոլտա-Քուս ցեղապետներ: Այդ հետադիւրսներով հրահանգւում է նրան հանգիստ մնալ, հակառակ դէպքում կարող է տուժել:

Թէ ինչպիսի նպատակներ ունի Վալին—պարզ չէ առայժմ:

Ներկայումս Սահնէում բաւական մեծ ուժեր են կենտրոնացած, որոնց մէջ գտնուում են ինչպէս թիւրքական առնետներ, այնպէս և գերմանական սպաններ:

Հակառուս ուժերի կենտրոնը, աւելի շուտ Քիրմանշահն է ներկայումս, որ խոշոր ուժեր կան, թէ թուրք զորքից ու գերմանացիներից և թէ ժողովրդա-մուշահիւսներից: Ամեն ինչ միջ էլ շարունակում են համախմբել այդ կարևոր կէտում, թիւրքները բերել են նաև արտիլերիա և ուր է տարաւած, որ ֆրանսիացիները մի քանի օրով Քիրմանշահն է եկել և կրկին Բաղդադ վերադարձրին:

Դէպի Քիրմանշահ են գիծել նաև Սպանիայի ժողովրդականութեան և կառավարչական կոմիտէի և գերմանացիների հետ միասին: Վերջիններս վերցրել են նաև իրենց հիմնած փամփուշտի զործարանը:

Գերմանական հրապատար և վերջերս իրեն գինեւորական կցորդ Սպանիայում գտնուող Շահնէում Քիրմանշահն են մեկնել հրապատարին յատուկ 200 հրացանակիրների ուղեկցութեամբ: Վերջիններից Սպանիան են մնացել 100 հոգի: Մնացել են նաև մի քանի ժողովրդական իրենց գինեւորանոցը քաղաքացիական համար:

Սկզբում այս բոլորի մեկնումը խուճապ ընթաց է կրել իսկ վերջում ապահովւած, որ ռուսական զորքերը դեռ Քաշան էլ չեն մտել, աւելի հանդիստ կերպով են հեռացել: Հեռացողներին միացել են նաև մի քանի խուճա բախտիար ձիավորներ:

Հակառակ այն հանգամանքին, որ նրանց յետոյ Սպանիան է հասել Ա. Քուս-Քէմաթը 300 հոգով, սակայն ընկնելու արագագործութեան այլևս բարձրացնել չի կարողանում:

Այժմ Սպանիայում վերցւած է ցենսուրը, կարգը վերահաստատւած և շատ հանգիստ են: Նահանգապետի կարգադրութեամբ մի խումբ բախտիար ձիավորներ են քաղաք բերել ժողովրդական տեղը բռնելու և կարգի վերահաստատելու համար:

Մինչև այժմ Սպանիայում յօդուած կոմիտէի նախագահ 150 հազար հանգաւորութիւններ տեղ է միայն 48 հազար, որ գտնուած զբաղւածներում հաւելով յանձնարարի մօտ 5,000 է միայն մնացել: Այդ գումարի վերաբերմամբ երկու ցանկութիւն կայ: Նախարարական ներկայացուցիչներն առաջարկում են տեղիս հաւելով վերադարձնել հանգանակութեանը մասնակցող ազգաբնակիչներին, իսկ նահանգապետը պնդում է յատկացնել քաղաք բերած բախտիար ձիավորներին ունկնել:

Սալ ուղղութեամբ կառավարութիւնը մէկից տեսնել հրահանգներ է տեսնել համակ դաշնական ցեղապետներին, և էլ:

Պ Ա Տ Ե Ր Ա Ջ Մ

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԵՐ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՕՏԱՐԻՑ

1 փետրվարի

Արեւմտեան նախա. — Երեւոյ հրաժարութիւնը Օլայի և Գալիկոյ միջև շարունակւում է: Ներկայումս մեր արտիլերիայի աշուղ գործողութիւնները Դիմադրութեան դրածադրում էր հեղձուցնել զաղեր արձակող ռուսները:

Կովկասեան նախա. — Երբեք մի բերդի մարտկոցներից մէկում մեր արտիլերիայի առաջացրած պայթիւնից յետոյ մենք վերցրել ենք մարտկոցը: Թիւրքներն հեռապնդելիս մեր զորքերը նորից վերցրել են ռազմաթիւ գերիները, 6 թնդանօթ և շատ պատերազմական աւար:

Գերագոյն Հրամանատարի Կա-

յան, 1 փետր. — Յունարի 29-ին, 30-ին և 31-ին Քաղաքի Կայսրն այցելեց հիւսիսային և արևմտեան ճակատները, ուր դիտեց զօրքերը, զիւրապետ և նեմալ զորամասերը: Շնորհակալութեան ոգով ծածկական խօսքեր արժանացնելով բոլոր հեծնալ զորամասերին ու արտիլերիային, Քաղաքի Կայսրը դիմեց զէպի հետևակների հաւաքական գումարը, որի կազմի մէջ ժամանակաւորապէս մտել էին թշնամու դէմ գործող բանակներից մէկի բոլոր հետևակ զորամասերի ներկայացուցիչները: Քաղաքի Կայսրը երկար ժամանակ զրուցատրոււ էր սպանների հետ, յետոյ դիմեց գնդին հետևակ խօսքերով:

Եւս բաղաւորը եմ, որ կարողացայ զայլ այստեղ և տեսնել ձեր զարդի բանակի գէթ ներկայացուցիչներին և ի դէմս ձեր, պարոնայք սպաններ ու դուք, քաջեր, յայտնել իմ սրտագին ու ջերմ շնորհակալութիւններ ձեր բոլոր բաշարի զորամասերին՝ հայրենիքին և ինձ ցոյց տաւ անդադրում անձնէր փառաւոր մարտական ծառայութեան համար: Պարծենում եմ, որ դուք եմ կանգնած այդպիսի բանակներից մէկի, որ կազմում էք դուք, քաջեր: Ամբողջ հոգով մտաթում եմ նորանոր սերունդներին և վերջնական յաղթանակ մեր յանդուգն ու յամառ թշնամու դէմ: Բող Աստուծո՛ւ ձեզ առողջութիւն և ամեն տեսակ աշխուղութիւններ տայ ձեր առաջնիկայ աշխատանքներին:

ՆՈՐԱՅՐ ԲԻԷԱՆԴԱՅԻ

II *)

Անցնե՛ք այժմ Ն. Բիւզանդացու ամենից նշանաւոր գործին. «Կորին վարդապետ և նորին թարգմանութիւնը»:

Մեր Ոսկեդարի գրականութիւնը անթիւ թարգմանական գործեր ունի, և ամենից առաջ Մ. Գրիգորը, որոնց տեսնողը հարց է տալիս. «Ո՞րք են եղած նրա արդեօք թարգմանիչ այն ասորի և յոյ բարգաւաճ՝ զորս մենք հայերն էլ կարգում և կուռնաւանդում ենք, և չենք յաղհար կարգաւորել և ուսումնասիրելու?» Մէկի թողնելով մի երկու ցուցում՝ մենք ոչ մի հաստատ պատասխան չենք կարող տալ այս քննական հարցումին: Չկայ արդեօք մի հնար այս խնդիրը մասամբ լուսաբանելու:

Բազմիցս կարգաւորել որևէ մասնեան գիր գործ, օրինակ Կորինի «Վարդա Մաշտոցի» փոքրիկ աշխատութիւնը՝ Ն. Բիւզանդացին նկատում է, որ (քաղաքը բերում ենք վերանշումով մեր լեզուն. Ն. Ա.) բազմաթիւ ծնունդներ և անշան, ձևաւոր և ամենապարզ խօսքեր կրկին ու կրկին գալիս են Կորինի գրչի տակ: Այս երևութիւնը նա համարում է «շատ բնական, որովհետև օրինից մասնագիր թէպէտ շատաչ Կորինը միակիցութեամբ, թէպէտ գիտեցաւ պէտքով կոնստանդնուլի կերպակերպ բացատրութիւններով ներկայացնել այս կամ այն իմաստը՝ յայտնել և Կորինի ճառարութիւնն այս կողմից՝ յամայն անդիմապարտ հետևում է իր սովոր ոգին:

*) Տես «Լեզու», № 17.
**) Կորին և այլն, էջ 1.
***) Կորին և այլն, էջ 14.

մէջ, Հաւատացած եմ, որ ոչ ոք ամօթանար չի անի Ռուսական երկրները Յայտնեցէ ձեր բոլոր ընկերներին իմ սրտագին շնորհակալութիւնը և յոյսս՝ նրանց տեսնելու»:

ՏԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱՋ

ՊԵՏՐՈՂԱՐԱՒ, 31 յուն. — Յունա-

րի 27-ի և 28-ի ընթացքում Սև- ծովի մեր նաւատորմի նաւերը շարունակում են ռուսական ռազմական թիւրքական զինուորի դէմ, Լազիստայի լեռնաշղթայի հիւսիսային կողմը, Լորուս և Ներսիս հրահանգների միջև, ընդամենը նրանք լուրջ կորու ունենցան թիւրքական ծովայինայ թնդանօթներին հետ, որոնց մի մասին ստիպեցին լուրջ Մեր նաւերը բռնեցին զէպի արևմուտք անցնող թիւրքական մի առաջատար նաւ: Յունարի 28-ին բացի այն օգնութիւնից, որ ցոյց տաւ, ինչ մեր նաւերը յարձակող զօրքերին, նրանք բոլորովին բանդեցին ծովայինայ ճանապարհի վրայ երկու քաղաքէ կամուրջ, որոնցից մէկը Երեւոյ կամուրջն էր, և ուրիշ չորս կամուրջ փայտեայ: Մովսիսեքը հետախուզելիս մեր նաւատորմից ոչնչացրեց թիւրքական 8 առաջատար նաւ:

ՊԱՐԱԿԱՆԱՆ

ԹԵՂԻՍԱՆ, 31 յուն. — Քերիշում հե-

տախոյ խմբի բռնած թիւրքական զինուորի և նրա հետ որս անող ռուսարիւսների վերաբերմունքն ռուսաց կառավարութեան կայացած վճիռ համաձայն, զինուոր Ասիո-բելը կուրաբի Բագու և այնտեղից էլ Ռուսաստանի վրայով թիւրքիս, իսկ արտիլերիան գինեւորական ագնետը մընացած ձերբակալութիւններ հետ կուրաբի Ռուսաստան իրեն պատերազմական գերի:

ԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱՋ

ԲՈՒՆԱՐԱՒՍ, 31 յուն. — Սփիւր-

ից հաղորդում են, որ բազմա քանակ աւարտ-գերմանական զօրքերի զուստան կէտերն ուղարկելու զորոյցից առաջացած ռուսի վրդովմունքի պատճառով, գինեւորական միաստորութիւնը հերքում է այդ զորոյցը:

ՄՈՒԿ ԿՐԱՅ

ԱՔԵՂԻՍ, 31 յուն. — Իրազիկ տղեր-

րից հաղորդում են, որ անցնալ շարքին բերտանական նաւատորմից Միւշերկական ծովում բռնել է գերմանական երեք առաջատար:

ՊԱՐԻՉ, 31 յուն. — Պաշտօնաւոր հաղորդում է. ծովային միաստորութիւնը վախ և յայտնում Սիրիայի փերին յաճող «Աղմիրալ Շարնէ» ծանախ վիճակի մասին, որովհետև նրա մասին ոչ մի տեղեկութիւն չի յունարի 26-ից ի վեր, երբ հիշելու տեսք գերմանական հեռագրատուական ալանով խորտակւած Ֆրանսիական մի թերթում: ՊԱՐԻՉ, 1 փետր. — Գերմանական հեռագիրը հաղորդում է, գերմանական առաջատար ալանով յունարի 26-ին Սիրիայի ափերին թէ խորտակւած է Ֆրանսիական Միւշերկան գրանակերը, մինչդեռ անունը կրող գրանակերը գտնուելու ճանքում:

ՊԱՐԻՉ, 1 փետր. — Աղմիրալ Նէճ յաճախախ խորտակումը հաստատւում է Բաց ծովում Սիրիայի մօտ քաղաքանի է մի լայնա, որի վրա պատանած են եղել յաճախախ լաւատները 15 հոգի, որոնցից կորուցել է Միացած միայն մէկը: Վինա հաղորդել է, որ յաճախախ խորտակւած է յունարի 26-ի առաւելու ժամը 7-ին: Յաճախախ առաւել մի քանի րոպէում և լաւատներն ժամանակ չեն գտել մակուկներ իջնելու ջուրը:

ԱՐՄԻՆ, 31 յուն. — Էկոյրը հաղորդում է, որ Ստասիսգիրից զնցող «Կալարամա» չղզինաւոր խորտակւած է: Նաւատներին ազատել նորէլգիական «Բալզակ» չղզինաւոր ղեկավարների համաձայն, խորտակւած է Անտառիկան շաւոցող «Արուտիկ» չղզինաւոր: Նաւատներին հոգի խղզակ չեն:

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 30 յուն. — Համաձայնութեան պետութիւնների դիւանագիտական ներկայացուցիչները ատական քաղաքաւոր Լանսինգին բանացի առաջադրութիւններ արտաւարական նաւերը գինաթափ նշուր վերաբերմամբ Միացեալ Նահանգների տաւ յուշագրի առթիւ թէ անտական զեպարտամենտը ուղղում հրապարակութեան տալ առաջադրութիւնների բովանդակութիւնը բաց թողնելու իրաւունք կան, որ Լանսինգին ծանուցւած է, թէ Համաձայնութեան պետութիւնները չեն ուղղորդում ամերիկեան առաջարկը:

ՎԱՍԻ, 31 յուն. — Տանգանյայի վրայ զանազան բեղկախաղ զօրքերի լաւատաւորը հեռագրում է, որ յունարի 27-ին Ալբերտիլի ափերին տեղի ունեցած կռոււմ ընկղմած գերմանական «Էնդելդա-Ֆու» վրայաթիւրանթակիր նաւը, 2 գերմանացիներ սպանւած են: Մնացած 2 սպաներն ու 10 գերմանացի և 9 ընդաւանտները գերի են վերցւած: Բիւզանիս ու անգլիական նաւաբանկորուստներ չկան:

ՎԱՍԻ, 31 յուն. — Տանգանյայի վրայ զանազան բեղկախաղ զօրքերի լաւատաւորը հեռագրում է, որ յունարի 27-ին Ալբերտիլի ափերին տեղի ունեցած կռոււմ ընկղմած գերմանական «Էնդելդա-Ֆու» վրայաթիւրանթակիր նաւը, 2 գերմանացիներ սպանւած են: Մնացած 2 սպաներն ու 10 գերմանացի և 9 ընդաւանտները գերի են վերցւած: Բիւզանիս ու անգլիական նաւաբանկորուստներ չկան:

Ի Տ Ա Ն Ի Ա

ՀԻՌՈՄ, 30 յուն. — Յրանսիական

թարգմանիկ Սուտ - Կուլիսինէն «Պատմութիւն Աղէքսանդրի-ն, Փիւրայիսու ճառերն ու մեկնութիւնները, Գր. Նաղիսանգացու ճառերը, Ն. Նիսանցու «Ճառ ի մանկուս Բեղդիւնի-ն»:

«Կորին վարդապետ և նորին թարգմանութիւնը» գործով Ն. Բիւզանցիցի ապացուցում է, որ Կորինի աղբիւրն ամենաանկողնայինն է (1) Մ. Գրիգոր Մակեդոնացից երեք գրքերը, 2) թող Աղէքսանդրացու մի քանի մի նուէրները, 3) Աղաթանգի: «Պատմութիւն Պարթիւ Նաւաստ» Բիւզանցի «Պատմութիւն Հայոց» գործը: **)

Բայց Ոսկեդարի ընդգրկում է մի վաթսու տարւայ զրաւոր մի կեանք (406—462). չկան արդեօք ուրիշ գինային, որոնց վերաբերի կարող նայիք այդ թարգմանութիւնները: Այս նարը ստիպում է Ն. Բիւզանցիցու՝ ոճի ստիպումով ամենաանկողնային երկրորդ Ոսկեդարի զրաւորը կարգաւորելու և եղած բոլոր վաթսու տարեկաններ իրարից իրարից բաժանելու չորս դարի, որոնց մէկը (չորրորդը) կազմում են Կորինի թարգմանութեամբ թարգմանութիւններ և նրա «Վարդա Մաշտոցի» երկը: Երկրորդի այս հինգ ընդգրկումը համապատասխանում է այդ կառու:

*) Քննադատ, որակ Բ (39—63). Ս. Նիսանցու ստիպել է հեղինակին իր ընդամեն յայտնարութիւնը մի շնորհ ժառը հարգելու «Քննադատ» մէջ:
**) Որ Աղաթանգիցու և Բիւզանցի թարգմանիկ կարգի է կարծիքը հեղինակին: Ն. Բիւզանցիցուց առաւել արդեօք Լ. Մ. Չամբան 1784, Լ. Գ. Պալլադ 1840, Լ. Մ. Ալեքսան 1836, Լ. Ա. Ալեքսան 1840, Լ. Մ.

